

<https://helda.helsinki.fi>

Lapsuuden mitta : yksintulleiden iän selvittäminen osana turvapaikkatutkintaa

Tapaninen, Anna-Maria

Suomen Punainen Risti

2019

Tapaninen , A-M 2019 , Lapsuuden mitta : yksintulleiden iän selvittäminen osana turvapaikkatutkintaa . julkaisussa Olen turvassa mutta yksin : Yksin tulleet vaikuttajina ja kotoutumassa . Suomen Punainen Risti , Helsinki , Sivut 168-171 .

<http://hdl.handle.net/10138/326180>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

LAPSUUDEN MITTA – YKSINTULLEIDEN IÄN SELVITTÄMINEN OSANA TURVAPAIKKATUTKINTAA

Uusia, mahdollisia suomalaisia saapui ennätysmäärä vuonna 2015. Tällöin (mahdollisesti) alaikäisiä turvapaikanhakijoita oli 3024, 15-kertaisesti verrattuna edelliseen vuoteen. Maahanmuuttovirasto tiedotti tiuhaan sitä, kuinka paljon turvapaikanhakijoita oli minäkin viikkona saapunut Suomeen. Monien mielestä tiedot kertoivat uudesta uhasta. Tällöin suomen kieleen vakiintui myös uusia käsitteitä, kuten yhdyssana yksintulleet tai ”partalapset”.

Silloisessa poikkeustilanteessa aikuiset eroteltiin lapsista asiakirjojen, haastattelujen ja ulkoisen vaikutelman perusteella. Koska kaiken kattava epäily ohjasi menettelyjä, mahdollisimman tarkan tunnistamiskeinon tarjosi oikeuslääketieteellinen iän selvittäminen. Ulkomaalaislain säädösten perusteella on selvää, että kyse on nimenomaan aikuiseksi tekeytyvien tunnistamisesta eikä lapsen edun takaaminen.

Ikätestissä nuoren todennäköinen ikä arvioidaan ”hampaitoiän” ja ”ranneluuiän” perusteella vertaamalla röntgenkuvia 1930-luvulta peräisin olevaan verrokkiaineistoon. Suomessa iänarviointiin eivät osallistu psykologit sosiaalityöntekijät eivät-
kä edes lastenlääkärit. Vuosina 2015 – 2016 ikätestejä tehtiin

yhteensä 759. Migri ohjasi siis vain vähemmistön laboratorio-
tutkimukseen.

Niin kansainväliset sopimukset kuin Suomen lainsäädäntökin asettavat ratkaisevaksi rajaksi 18 vuoden iän. Tätä nuorempia suojaa periaatteessa lapsen edun ensisijaisuus. Vaikka olen-
naista tässä on haavoittuvuuden tunnistaminen ja suojelun
tarve eikä tarkka syntymäpäivä, käytännössä raja asetetaan
oletetun iän kohdalle.

Tässä kirjoituksessa pohdin sitä, miten oletettu 18. syntymä-
päivä vaikuttaa kohtaloon. Iän selvittämisessä olennaista onkin
se, miten yhtäältä tieteellinen tarkkuus ja toisaalta todennäköi-
nen, mahdollinen ja oletettu ikä vaikuttavat monin tavoin nuo-
ren tulevaisuuteen. Juuri näitä epävarmuutta kuvaavia adjektiivi-
vejä voisi tai jopa pitäisi lisätä tähän kuvaukseen kauttaaltaan.

Kun lääketieteellinen iän selvittäminen lisättiin ulkomaalaisla-
kiin vuonna 2010, hallituksen esityksessä – jossa on mielestäni
tunnistettavissa oikeushammaslääkäreiden perustelut – koros-
tettiin sitä, että kyse on vain iän selvittämisestä, ei edes arvi-
oimisesta, saati sitten ”kronologisen iän” määrittämisestä, sillä
tulos on vain ”suuntaa antava” eikä ”eksakti”. Näiden varausten
voi sanoa oikeastaan pönkittävän tieteellistä auktoriteettia pi-
kemmin kuin kyseenalaistavan tutkimuksen luotettavuutta.

Viime aikoina lastenlääkärit ja hammaslääkärit sekä heidän
järjestönsä esimerkiksi Iso-Britanniassa, Ruotsissa ja Norjassa
ovat kieltäytyneet tekemästä ikätesteistä turvapaikanhakijanuor-
ista niiden tieteellisten ja eettisten ongelmien takia. Lisäksi on
väitetty, että vertailuaineisto on vanhentunut: nuoret saavutta-
vat nykyään aikuisuuden aikaisemmin.

Suomessa tilanne on ollut päinvastainen: oikeushammaslääkärit voivat kyllä myöntää ranneluun röntgenkuvien todistusarvon loppumisen 17. ikävuoden paikkeilla, mutta heillä on ollut ilmeisen keskeinen rooli iän arvioinnin vakiinnuttamisessa osaksi turvapaikkapolitiikkaa. Päätöksentekijät taas eivät kyseenalais- ta tutkimusten ammattitaitoisuutta. Näin he mielestäni myös väistävät omaa vastuutaan.

Erityisen huolestuttavaa ja paradoksaalista on se, että tulos on erityisen epäluotettava täysi-ikäistymisen kynnyksellä eli juuri silloin, kun tutkimuksia eniten tehdään. Monien lääketieteen asiantuntijoiden mielestä on vastuutonta luottaa siihen, että ikätestauksen tulos kertoisi objektiivisen totuuden siitä, onko tutkittava lapsi vai aikuinen. Ei ole olemassa mitään menetelmää – oikeuslääketieteellistä tai kokonaisvaltaista arviota tavoittelevaa tutkimusta – jolla voitaisiin luotettavasti erottaa vaikkapa 17-vuotiaat 19-vuotiaista.

Nuorille itselleen voi valjeta vasta Suomessa, mitä täysi-ikäisyys tarkoittaa. Pian selviää myös se, että laboratoriotutkimus tarkoittaa vain ”arvausta”. ”Tietoon ja vapaaseen tahtoon” perustuva suostumus voikin saada kummastelemaan, mitä järkeä epätarkassa, kenties kohtalokkaassa ikätestauksessa on. Siihen on kuitenkin suostuttava, koska muuten määriteltäisiin automaattisesti täysi-ikäiseksi.

Seuraukset täysi-ikäisesti määrittämisestä ovat sen sijaan vakavia, jopa kuolemanvakavia: siirto aikuisten vastaanottokeskukseen, edustajan tuen päättyminen, oleskeluluvan saamisen vaikeutuminen, mahdollisesti säilöön ottaminen ja pakkopalautus. Jos oleskelulupa kuitenkin myönnetään, perheenyhdistäminen ei ole enää mahdollista.

Tosin mahdollisuudet perheen saamiseen Suomeen ovat myös alaikäisille tulleeille nykyään vähäiset, jopa olemattomat. Vaikka toinen bioteknologinen menetelmä DNA-analyysi voisi mahdollista perhesiteiden todistamisen, tämä ei riitä. Vaatimus ”aidois- ta” ja ”pysyvistä” perhesiteistä on vaikea täyttää silloin, kun perheenkokoaja on paennut Afganistanin tai Somalian kaltai- sista konfliktien romuttamista valtioista. Yksintulleiden kohdalla lapsen lähteminen pakolaiseksi voidaan tulkita perhesiteiden katkeamiseksi. Näin nuori ei olisi siis enää vanhempiensa lapsi.

Vaikka valtaosalle yksin tulleeista, alaikäisiksi määritellyistä myönnettiin oleskelulupa, nämä perustuivat tyypillisesti yksi- löllisiin inhimillisiin syihin nimenomaan alaikäisyyden perus- teella. Ne olivat järjestöjen kritisoimia vuoden –parin pituisia ”pätkälupia”, joiden väitettiin myös päättyvän (oletettuun) täysi-ikäistymisen aikaan. Tämän jälkeen taas on oltava uusia perusteita Suomeen jäämiselle, joista tärkein on onnistunut kotoutuminen. Tämä vaatimus asettaa kohtuuttomia paineita nuorille, jotka ovat kuitenkin vielä lapsia vailla varmuutta tule- vaisuudestaan.

Kotoutumislain mukaan lapsuus eli jälkihuolta päättyy jo 21-vuotiaana, kun taas sitä jatkettiin lastensuojelun asiakkai- den kohdalla 25- vuotiaaksi saakka. Kaiken kaikkiaan yksin alaikäisinä tulleet turvapaikanhakijat ovat kiistatta erityisen haavoittuvaisia mutta heidän on pystyttävä selviytyäkseen ai- kuistuttava ennen aikojaan.

ANNA-MARIA TAPANINEN

työskentelee Koneen säätiön rahoittamassa tutkimusprojektissa Kodin ja kansalaisuuden kamppailut - Naapurisolidaarisuus vastauksena 'turvapaikkakriisiin'.